

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ A KIADVÁNYSOROZAT SZERKESZTÉSI ELVEIRŐL ÉS A FORRÁSKÖZLÉS ALAPELVEIRŐL	5
BEVEZETŐ	10
DOKUMENTUMOK	15
I. AZ EVANGÉLIKUS VALLÁS HELYZETE A NÉMET-RÓMAI BIRODALOMBAN A 16. SZÁZADBAN	15
1. Az 1550. július 27-ei augsburgi birodalmi gyűlés előterjesztései többek között a vallási kérdésekről – Augsburg, 1550. július 27.	15
II. AZ EVANGÉLIKUS RENDEK ORSZÁGGYŰLÉSI SÉRELMEI A 17. SZÁZADBÓL	20
1. Az evangélikus rendek sérelmeinek országgyűlési jegyzéke az 1608-tól elvett templomokról – Pozsony, 1647. január 16.	20
2. Az evangélikus rendek sérelmi felirata az uralkodóhoz országgyűlési sérelmeik jegyzékével – Hely nélkül, [17. század középső harmada, 1648 után]	27
III. AZ EVANGÉLIKUS RENDEK ÉRDEKVÉDELME	50
1. A magyar és az osztrák rendek uniójának keretében a magyar rendiséget képviselő Thurzó György nádor előterjesztése a horni rendi gyűlésen az evangélikus érdekek védelmében – Horn, 1608. november 8.	50
IV. LUTHER TANAINAK MEGJELENÉSE SOPRONBAN ÉS KÖRNYÉKÉN	56
1. II. Lajos király levele a soproni tanácshoz, amelyben közli, hogy Gergely ferences rendi tanárt küldi a Sopronban terjedő „tévtanok” kivizsgálására – Buda, 1524. október 14.	56
2. Több tanút felvonultató vizsgálati jegyzőkönyv a Sopronban elharapódzó lutheránus „tévtan” ügyében – [Sopron], 1524. október 22–30.	57
V. URALKODÓI, FŐHERCEGI PARANCSLEVELEK	72
1. Ernő főherceg parancslevele Spillinger Wolfgang plébánosnak, esperesnek, amelyben tudatja a fogvatartott soproni polgárok elengedését, valamint kilenc pontba szedve utasítja a katolikus hit megerősítésére – Bécs, 1584. június 18.	72
2. II. Rudolf parancslevele Sopron város tanácsának a haereticusokkal szembeni bánásmódról – Prága, 1594. október 23.	73
3. A Stájer Hercegség rendelkezése a rekatolizálni nem akaró katonákról – Graz, 1630. január 20.	74
4. I. Lipót király parancslevele Sopron városához, amelyben engedélyezi az evangélikus hitéletet – Bécs, 1675. december 23.	75
5. A Magyar Kamara parancslevele Sopron városához I. Lipót evangélikus hitéletet engedélyező utasításának végrehajtásáról – Pozsony, 1675. december 30.	76

VI. PÜSPÖKI RENDELETEK, KÖRLEVELEK	79
1. Draskovith György győri püspök, kalocsai érsek meghívólevele, amelyben az augusztus 2-án Szombathelyen tartandó színódusra hívja a plébánosokat, a beneficiátusokat és a lelkészeket – Szombathely, 1579. július 8.	79
2. Draskovith György kalocsai érsek, győri püspök parancslevele, amelyben elrendeli az új (az ún. Gergely-féle) naptár használatát – Bécs, 1583. szeptember 20. .	80
3. Draskovith György kalocsai érsek, győri püspöki adminisztrátor oklevele, amelyben a győri egyházmegyében bevezeti az új (az ún. Gergely-féle) naptár használatát – Bécs, 1583. szeptember 21.	80
4. Draskovith György kalocsai érsek, győri püspök levele Spillinger Farkas soproni plébánosnak, esperesnek a haereticus prédikátorok kiutasítása és az elhunyt Egyeduti Gergely szőlője tárgyában – Bécs, 1583. szeptember 30.	81
5. Hetési Pethe Márton győri püspök, kalocsai érsek levele Sopron város polgármesteréhez, bírójához, tanácsához, a plébánián tapasztalható skandallummal kapcsolatban – Pozsony, 1603. május 23.	82
VII. FELEKEZETI VISZONYOK, ÉPÍTKEZÉSEK ÉS KONFLIKTUSOK	83
1. Jeckel Bálint szentszéki jegyző, közjegyző jelentése a Sopronban és környékén tapasztalható felekezeti és erkölcsi viszonyokról – Sopron, 1551. június 2.	83
2. a. A Bécsbe rendelt soproni követek levele a város polgármesteréhez a soproni prédikátorok ügyében – Bécs, 1584. április 16.	86
2. b. Nusbaum György soproni jegyző levele Sopron város polgármesteréhez, bírójához, a városi tanács uraihoz a soproni követek ügyében – Bécs, 1584. április 16. [az új naptár szerint]	87
2. c. Nusbaum György levele a fogvatartottak ügyében, akiknek érdekében bort, illetve későbbi borszállítmányt kér a várostól az udvar részére – Bécs, 1584. április 18.	88
2. d. Nusbaum György újabb tudósítása a soproni prédikátorok sorsáról, valamint az érdekükben tett lépésekről – Bécs, 1584. április 19.	89
2. e. Nusbaum György levele a városhoz, amelyben a fogvatartottak ügyében beadott kérelméről tudósít – Bécs, 1584. április 20.	90
2. f. Nusbaum György levele a városhoz, amelyben a fogságba vetett prédikátorok változatlan sorsáról ír – Bécs, 1584. április 22.	92
2. g. Nusbaum György levele Mathisy püspökkel folytatott megbeszéléséről – Bécs, 1584. április 23.	94
2. h. Nusbaum György levele a város polgármesteréhez és tanácsához az elmozdítandó prédikátorokról – Bécs, 1584. április 28.	96
2. i. Stainer János és Gering János tanácsosok levele a bécsi fogságból a város polgármesteréhez – Bécs, 1584. május 1.	99
3. A soproni evangélikusok kívánalmi felekezetük békés gyakorlása végett, mind a város, mind a falvak területén – Sopron, 1594. október 3.	101

4. Fauth Márk levele vallásügyi kérdésekről Sopron város polgármesteréhez – Bécs, 1595. április 29.	104
5. Sopron város 24 tagú tanácsa és választó közösségének a szabad vallásválasztás tárgyában írt levele, amelyben egy evangélikus prédikátorért folyamodnak – Sopron, [16. század vége]	106
6. Káldy Mihály soproni plébános levele Artner Farkasnak, Sopron város polgármesterének a keresztyény felekezetek ünnepeinek egységéről – Sopron, 1631. augusztus 6.	107
7. A száműzetésben lévő Sperl Mihály levele Sopron városához, amelyben visszafogadását kéri – Weppersdorf, 1634. november 10.	110
VIII. EVANGÉLIKUS LEKÉSZI INSTRUKCIÓK	112
1. Az evangélikus prédikátorok instrukciója – Sopron, 1606. december 1.	112
2. Az evangélikus lelkészek instrukciója – Sopron, év nélkül	116
3. Sopron város instrukciója a lelkészek számára az istentiszteletek rendjéről, amelyben elrendelik az anyakönyvek vezetését és az egyházak látogatását is – Sopron, 1619. augusztus 28.	121
4. Schwäger János ispotálylelkész instrukciója – Sopron, 1645. április	123
5. A lelkészhívás formulája – Hely és év nélkül	125
IX. A SOPRONI EVANGÉLIKUS MAGYAROK FOLYAMODÁSAI	127
1. A Sopronban lakó evangélikus magyarok folyamodása Sopron város tanácsának közvetítésével II. Mátyás királyhoz, amelyben gyülekezetük számára iskolamestert, imaházat és harangot kérnek – Sopron, 1611. április 25.	127
2. A soproni evangélikus magyarok panaszai és folyamodása Sopron város tanácsához hitük gyakorlásával kapcsolatban – Sopron, 1614. április 25.	129
3. a. A soproni magyarok közösségének folyamodványa Sopron város tanácsához prédikátor tartásáért – Sopron, 1626. április 13.	132
3. b. A soproni házzal bíró Kupriscz Marko folyamodása aljára írt feljegyzése a házában folyó protestáns istentiszteletekről, postilla használatáról, prédikátor szükségességéről – Sopron, 1626. április 13.	134
4. A Sopronban élő evangélikus magyarok folyamodványa Sopron város tanácsához magyar lelkészért – Hely és év nélkül	135
5. A soproni magyarok folyamodása a város tanácsához prédikátor és evangélikus iskolamester tartásáért és mindennek pénzügyi fedezetére – Hely és év nélkül	136
X. AZ EVANGÉLIKUS HITÉLET REGIONÁLIS KITELJESEDÉSE, TEMPLOMÉPÍTÉS	139
1. Ruszt mezőváros szenátusának meghívólevele Sopron város tanácsához az újonnan épített evangélikus templom átadására – Ruszt, 1651. június 29.	139
XI. CÉHEN BELÜLI VALLÁSI KONFLIKTUSOK	141
1. Kőszeg város bírása és szenátusa levele Sopron város polgármesteréhez, bírójához és szenátusához a soproni gombkötők ügyében – Kőszeg, 1737. február 24.	141
XII. OKTATÁS, ISKOLAÜGY	144

1. A wittenbergi egyetem rektorának levele Sopron város képviselőihez hallgatója, a soproni Major Pál érdekében – Wittenberg, 1575. február 10.	144
2. Puecher Gáspár tübingeni professzor levele Sopron város tanácsához, amelyben az eltávozott Aberman Henrik fizetési támogatását kéri – Tübingen, 1608. július 30.	145
3. A soproni iskolák levele a város tanácsához sérelmeikről – Sopron, 1611. december 9.	147
4. Az Iglából származó Simon Gábor, soproni német iskolamester folyamodványa a városhoz, amelyben kitér a pápisták cselekedeteire és jellemére is – 1614	153
5. Sopron város polgármestere, bírája és tanácsa levele gróf Thurzó Imréhez, amelyben a felállítandó evangélikus gimnázium ügyében támogatásukról biztosítják – Sopron, 1620. május 27.	156
6. Látos Mátyás bánfalvi magyar tanító folyamodványa a város tanácsához – Hely nélkül, [1628 után]	157
7. Pászthory Gergely levele Sopron város tanácsához, amelyben Sonai János deákat iskolamesternek ajánlja – Sopron, 1630. július 14.	160
8. Büiring János pozsonyi rektor folyamodványa a város tanácsához megélhetésének ügyében – Pozsony, 1672. december 16.	162
9. Viersing Sámuel soproni kántor alkalmazása, éves jövedelmeinek jegyzéke – Sopron, 1638. október 7.	163
XIII. ZENEI ÉLET	164
1. Kemeter Zsigmond levele Sopron város előljáróságához, amelyben állásért folyamodik – Bruck an der Leitha, 1602. december 30.	164
2. Rauch András orgonista konvenciója Sopron városával – Sopron, 1629. június 1.	165
3. Rauch Adrás soproni orgonista levele Sopron város vezetőségének, amelyben közli, hogy egy litániát és több más zeneművet küld tisztelete jeléül a városnak – Sopron, 1632. október 6.	166
XIV. EVANGÉLIKUS LELKÉSZEK AJÁNLÁSA, MEGHÍVÁSA, ELBOCSÁJTÁSA, EVANGÉLIKUS LELKÉSZI ÉLETKÉPEK	168
1. A kobersdorfi kommunitas igazolása Rieder Balázs lelkész részére – Kobersdorf, 1593. április 24.	168
2. Grünberger Gábor meghívása soproni lelkésznek – Sopron, 1595. január 7.	169
3. Muraközi György pulyai lelkész levele Sopron város tanácsának, amelyben a soproni magyar lelkészi állásra jelentkezik – Lánzsér (Lanser), 1606. február 21.	171
4. Klazekovith István evangélikus szuperintendens levele Sopron városának, amelyben Pytherus Gergely lelkészt ajánlja – Iván, 1619. február 26.	173
5. Ruszt és néhány más mezőváros levele Sopron város tanácsának a meggyesi plébánia betöltése ügyében – Ruszt, 1627. május 5.	174
6. Gensel Kristóf evangélikus lelkész folyamodványa Sopron város tanácsához áthelyezése ügyében – Sopron, 1628. augusztus 25.	176
7. Gensel Kristóf evangélikus lelkész folyamodása a város tanácsához áthelyezésével kapcsolatban – Hely és év nélkül	179

8. Gróf Nádasdy Pál levele Sopron város polgármesteréhez, bírájához és tanácsához, amelyben Schubert Pált első számú lelkészi tisztre ajánlja – Keresztúr, 1631. december 3.	181
9. Schubert Pál és Unger Joachim evangélikus lelkészek folyamodványa Sopron város magisztrátusához – Sopron, 1635. november 2.	182
10. Musai Gergely szuperintendens levele a város tanácsához, amelyben Sárffői Miklós magyar iskolamestert a soproni magyar lelkészek sorába felvétellel javasolja – Nemesládony, 1647. július 25.	183
11. Perenyei András csepregi prédikátor özvegyének panaszlevele Sopron polgármesteréhez, amelyben elüzetését panaszolja és oltalmat kér – Hely és év nélkül	185
XV. EGYÉNI ÉLETUTAK, ESKÜVŐI MEGHÍVÓK	188
1. Dragonus Gáspárnak, a soproni magyarok és horvátok lelkipásztorának meghívólevele Sopron tanácsához, amelyben az 1578. október 24-én Hegyfaluban megtartandó esküvőjére hívja őket – Hegyfalu, 1578. október 12.	188
2. Beythe István levele a soproni tanácshoz házassága kapcsán – Dörfl, 1591. január 11.	189
3. Neodomus Henrik meggyesi lelkész meghívója esküvőjére Sopron város tanácsához – Meggyes, 1611. január 18.	189
4. Freidig Jeromos soproni kántor házasságlevele – Sopron, 1618. február 11.	191
5. Kern János Walberstorfi evangélikus lelkész bizonyítványa Scheer András és menyasszonya megkötött házasságáról – Walberstorff, 1637. március 19.	192
6. Schwanzhofer Kristóf a soproni gimnázium igazgatójának házassági meghívója a város tanácsához – Sopron, 1637. október 30.	193
7. Rauch András házasságlevele – Sopron, 1639. március 3.	194
8. Schubert Pál evangélikus lelkész esküvői meghívója Sopron város tanácsához fia, Schubert János lelkész esküvőjére – Sopron, 1640. szeptember 19.	196
9. Schubert János a soproni tanács részére küldött esküvői meghívója – Sopron, 1646. április 8.	197
10. Schueler János rektorhelyettes házasságlevele – Sopron, 1646. július 24.	198
XVI. EGYÉNI ÉLETUTAK, VÉGRENDELETEK, HAGYATÉKOK	201
1. Paltram Dénes, a Szent Mihály-templom templomatyjának végrendelete – Mannersdorf, 1576. január 30.	201
2. Szerződés néhai Rüdtschändel Jakab evangélikus prédikátor felesége és a lelkész rokonsága között – Sopron, 1582. április 5.	203
3. Sieber János néhai soproni rektor inventáriumja – Sopron, 1610. szeptember 29.	205
4. A néhai Sieber János soproni rektor vagyonosztálya – Sopron, 1610. október 22.	208
5. Preining János András végrendelete – Sopron, 1652. szeptember 28.	209
6. Leobalt András ágfalvi lelkész özvegyének, Dorottyanak az inventáriumja – Sopron, 1658. június 18.	211
7. Preiner Mátyás, belső tanácsos végrendelete – Sopron, 1690. május 24.	213

8. Dobner Ferdinánd belső tanácsos és felesége, Anna Katharina de Zuanna végrendelete – Sopron, 1703. február 17.	217
9. Dobner Ferdinánd belső tanácsos végrendelete – Sopron, 1729. június 9.	221
LEVÉLTÁRI FORRÁSOK	226
FELHASZNÁLT IRODALOM	226
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	226
KÉPEK	233